

De Nederlandse Toggenburger.

Hoe dit ras is ontstaan, hoe ze vroeger waren, en hoe ze nu zijn.

Gezien ons herhaaldelijk vele vragen gesteld werden en worden over de Ned.Toggenburger geit betreffende, type, kleur en aftekening, en ons gebleken is in de loop der jaren en tot op heden, dat er omtrent deze punten nog veel onwetendheid bestaat, zo meenden we er goed aan te doen om eens een bespreking te wijden aan de Ned.Toggenburger, en de betreffende punten uitvoerig te bespreken.

Aangezien we ongeveer van het begin af aan de wording van de Ned.Toggenburgers van zeer nabij hebben meegemaakt, en ook zelf Toggenburgers fokten, zodat we de groei van dit fraaie ras van nabij hebben kunnen volgen, menen we wel enigszins bevoegd te zijn om een oordeel te mogen vormen over de diverse twijfelpunten welke nog al eens een punt van discussie vormen op keuringen en dergelijke.

We willen trachten een zo duidelijk mogelijk beeld te schetsen van de Ned.Toggenburger, door eerst te bespreken hoe het ras in Nederland is ontstaan, hoe ze in het begin waren, hoe het zich verder ontwikkelde, en hoe de Ned.Toggenburgers momenteel zijn.

De geschiedenis van de "Ned.Toggenburger."

In het begin van deze eeuw en daarvoor werden in Nederland zeer veel geiten gehouden. Deze geiten waren van het landras zoals ze ongeveer in geheel Europa voorkwamen. Sobere dieren met weinig productie, meestal gehoornd, van allerhande kleur, en meer dan de helft langharig. Het was een sober, gehard ras, en helemaal aangepast aan het wisselvallige klimaat in dit gebied. Sober in onderhoud en productie, maar ze konden zich goed handhaven.

Nu begon men aan het begin van deze eeuw in te zien dat er aan de bestaande geitestapel wel wat te verbeteren viel, en zo werden meestal met medewerking van de "Provinciale Maatschappijen van Landbouw," geiten in het buitenland aangekocht en in Nederland ingevoerd.

Dr. C.Keller schreef in 1905 dat de hoornloze brune Toggenburger geiten welke zeer melkrijk waren, uit het Kanton St.Gallen geëxporteerd werden naar, Baden, Saksen, Beieren en Nederland.

Dr. C.Keller meldte hierbij dat van deze hoornloze geiten nog wel eens gehoornde lammeren geboren werden.

De invoer van Toggenburgers uit St.Gallen naar Nederland is het begin van de Toggenburger fokkerij in Nederland geworden. Deze ingevoerde Toggenburgers kwamen in meerdere Provincies terecht, maar het draaide er op uit dat alleen de Provincie Drente doorging met de Toggenburgers, maar dat de andere Provincies overstapten op de Saanengeiten, die werden ingevoerd uit Zwitserland voor verbetering van de landgeiten in die Provincies.

Wie hier meer over wil weten kunnen we aanraden het boek "Geiten" aan te schaffen. Bestellen bij Hovens-Greve N.V. Onnastraat Steenwijk of bij de boekhandel.

Zo waren dan nu in Drente enige ingevoerde Toggenburger bokken en geiten. De bokken werden bij een z.g.n. bokhouder gestationeerd, en aangezien er inmiddels meerdere geitenfokverenigingen werden opgericht, gingen de leden van die verenigingen met hun landgeiten naar de Toggenburger bok. Al spoedig werden in Drente heel veel geitelammeren geboren die de Toggenburger kleur hadden. Het bleek dat de Toggenburger kleur dominant was over de kleur van de landgeiten. Hoewel de ingevoerde bokken zeer langharig waren, (we hebben ze gezien met een wach over het gehele lichaam waarbij het haar naast de romp bijna op de grond hing,) bleek toch dat deze langharigheid zuiver iets mannelijks was, want dit erfde niet op de vrouwelijke nakomelingen over. Voor de verdere fokkerij werd gebruik gemaakt van de geïmporteerde bokken voorzover die nog beschikbaar waren, en van bokken die z.g.n. halfbloed waren, d.w.z. ze hadden een geïmpotteerde vader en een landgeit als moeder. Nadat dit zo enige jaren was doorgegaan kwam er een bepaalde lijn in de geitestapel in Drente, d.w.z. de productie verbeterde, er kwamen zeer veel geiten met de Toggenburger kleur en aftekening voor, en het type veranderde. Het bleek dat door de inkruising van het geïmpotteerde ras op de landgeit, zich een ras ontwikkelde dat met behoud van de Toggenburger kleur, qua bouw en type zwaarder en gebloetter was dan de oorspronkelijke landgeit en ook dan de oorspronkelijke geïmpotteerde Toggenburgers. Er begon zich een nieuw geiteras te ontwikkelen dat zeer wel in Drente paste, n.l. een ras dat de betere melkproductie en de kleur van de Toggenburgers had meegekregen, en de soberheid en gehardheid van het oude landras. Nu was de tijd gekomen om meer aandacht te besteden aan uniformiteit van type en kleur. Het ontstane ras onderscheidde zich in type van de Ned.Witte geit die in andere Provincies gefokt werd met behulp van ingevoerde Saanengeiten. Was de Ned.Witte geit een meer hoog gesteld en gerekter dier, wat een erfenis was van de hooggestelde Saanengeiten, de Ned.Toggenburger was iets lager

gesteld, had iets kortere benen en een meer gedrongen type met iets diepere voorborst en iets kortere hals, terwijl de beenstanden en uieraansluiting opmerkelijk goed waren.

In die tijd waren het de heer Mulder uit Drouwenerveen, (die altijd de oude Mulder genoemd werd in tegenstelling tot A.J. Mulder die de jonge Mulder was,) en de heer Thiewes uit Gasselternijveen en de heer Jan Douwsma uit Kloosterveen en nog enige anderen die met de spontane medewerking van het "Rijksveeteelt-consulentschap" richtlijnen samenstelden om tot meer uniformiteit te komen zowel voor type als voor kleur.

Van de heren van het R.V.C. willen we graag in het bijzonder noemen de heren Ir. Bakker, Ir. Rol, A.J. Mulder, H. Brink en A. Douwes.

Met hun foktechnische kennis hebben deze heren zeer veel bijgedragen in de wording van het Toggenburger ras.

Er werden richtlijnen ontworpen waaraan in de toekomst de Drentse Toggenburgers zouden moeten voldoen.

Men ging bokmoeders uitselecteren die zoveel mogelijk aan de gestelde eisen beantwoordden, n.l. geiten die het dichtst het beoogde doel benaderden, d.w.z. een vast gebouwde geit met diepe borst en vast aangesloten schouderbladen. Betrekkelijke korte stevige hals en mooi vierkant op de benen, en goed aangesloten uier. Dit waren de speciale raskenmerken voor het nieuwe ras. Tevens werd veel aandacht geschonken aan kleur en beharing. De geiten moesten kortharig zijn over de gehele romp. Iets lang haar op de dijen en een iets schrale kam van langere haren over de rug was toegestaan. Natuurlijk moesten de uitgezochte bokmoeders op melkgift gecontroleerd zijn.

De bokken die uit deze uitgeselecteerde geiten geboren werden, werden ter dekking gesteld bij de aangesloten verenigingen in Drente- de Noord Westhoek van Overijssel en de Krim en Slagharen. Door deze gang van zaken kregen de Toggenburgers in Drente een speciaal eigen type. Door op keuringen ook de hand te houden aan de type-eisen had Drente in de loop der jaren een ras kunnen fokken dat goed productief was, een fraaie kleur en aftekening bezat, sterk en robuust was, zodat de geiten vele jaren mee konden, en behoorlijk van type en kleur, kortom een ras dat wonderwel paste in het Drentse landschap, een ras dat de gewenste eigenschappen goed doorgaf aan de nakomelingschap. Men had zich in het begin een bepaald te fokken type voor ogen gesteld, en door oordeelkundig fokken zijn de oude Drentse fokkers hierin dan ook volkomen gaslaagd.

Nu nog iets over de kleur van de Toggenburgers.

De ingevoerde Toggenburgers hadden meestal een lichte bruine kleur, zo ongeveer als een muis. In Zwitserland werd de kleur van de Toggenburgers dan ook wel eens muiskleur genoemd. Toch kwamen onder de ingevoerde dieren ook wel iets donkerder gekleurde dieren voor.

Toen met de inkruising op de landgeiten was begonnen hadden de nakomelingen meestal wel een bruine kleur met witte aftekening, maar toch was deze bruine kleur bij de diverse dieren nog al variabel. Er waren geiten bij die zeer donkerbruin gekleurd waren, terwijl anderen zeer licht van kleur waren, en daartussen een groep van een zachtbruine kleur wat aangeduid werd als melkchocoladekleur. Er was echter ook een groep die bepaalde kleurafwijkingen vertoonden die niet getolereerd kon worden. Sommige van deze dieren hadden witte vlekken in het bruin, terwijl weer anderen z.g.n. stekelharig waren, d.w.z. dat er zeer veel haren voorkwamen die aan de basis wel bruin waren, maar meer naar boven toe wit, terwijl het uiterste puntje zeer donkerbruin was. (Een heleboel van deze haren zijn nog in ons bezit.) Ook kwam het wel voor dat er geheel witte haren voorkwamen in dat gedeelte wat bruin behoorde te zijn.

Toen men op uniformiteit ging selecteren werd ook bijzonder veel aandacht besteed aan de kleur en om ook in deze tot meer uniformiteit te komen werd besloten om dieren met witte vlekken en dieren met een witte buik niet op te nemen in het stamboek, terwijl dieren die erg stekelharig waren ook moesten worden geweigerd. Men koos voor de melkchocolade-kleur als de beste kleur, terwijl iets aan de donkere kant of iets aan de lichte kant ook goed was. Op een algemene vergadering van de Drentse Bond welke in Assen gehouden werd enige jaren voor de oorlog waar ondergetekende ook aanwezig was werd dit besluit genomen.

Door bij selectie van de bokmoeders ook op de kleur te letten, kwam er al spoedig meer uniformiteit van kleur op de nakomelingen, zodat na een aantal jaren de Toggenburgers een middelbruine kleur hadden. Deze kleur schommelt met een paar tinten heen en weer rondom de melkchocolade-kleur. Heel belangrijk is dat de kleur egaal over het gehele dier verdeeld is.

Nu we de kleur besproken hebben, willen we het nog hebben over de witte aftekening.

De geit moet over het gehele lichaam egaal bruin zijn met witte aftekening. Deze aftekening is als volgt:

De kop:

Hoe de tekening van de kop moet zijn is nog wel eens vaak een punt van discussie.

De oren: De oren zijn witgrijs omrand. Wanneer dit goed is, dan zien we midden op de buitenkant van het oor een driekante bruine vlek. Dat is goed. Sommige geiten hebben echter geheel grijze oren. Hoewel dit geen bezwaar is, zien we dit toch liever niet.

Het masker: Aan weerszijden van het neusbeen een witte streep vanaf de oren tot de snuit. De snuit is grijs.

Wanneer de witte strepen met veel bruine haren vermengt zijn dan wordt de kop te bruin. Hoewel dit niet zo erg is, is dit toch niet gewenst.

Ook zeer brede witte strepen doordat er te veel witte haren in het bruin zitten is niet gewenst, want dan wordt de kop te licht van kleur en zijn de oren ook vaak geheel wit. Nu is de afwijking van het masker alleen maar een schoonheidsfout, en absoluut geen uitsluitingsfout.

Een geheel bruine kop of geheel witte kop is wel fout en sluit inschrijving uit. Uiteraard zal bij een keuring gelet worden op de aftekening van de kop en bij dieren van precies gelijke waardering van kwaliteit zal het dier met de correctst getekende kop voorgaan.

De dijen: Achterkant en binnenkant van dijen wit. Hier mag geen bruin in voorkomen. Staart wit omrand.

Benen: De benen vanaf knieën en hakken naar onderen zuiver wit zonder enig bruin. Klein bruin verticaal streepje onder knieën gewenst doch niet vereist. Op oudere leeftijd is dit bruine streepje vaak verdwenen.

De meeste Toggenburgers zijn in de oksels min of meer wit.

Dit wit kan iets grijs uitlopen, maar mag nooit uitlopen onder borst en buik. Dan is het fout.

Uitsluitingsfouten in de aftekening zijn een witte buik en witte vlekjes of witte vlekken op de romp.

Hiermede hadden de oude fokkers hun doel bereikt wat de kleur betreft.

Toen we voor ongeveer tien jaar terug op een Provinciale keuring in Eelde de bijna driehonderd geiten die aan de lijn stonden in vogelvlucht overzagen, hebben we de Drentse fokkers dan ook kunnen feliciteren met de uniforme kleur van de aangevoerde Toggenburgers.

Tot slot willen we nu nog in het kort bespreken wat eigenlijk bedoeld wordt met, type, adel en bouw, aangezien we menen dat over deze begrippen nog wel eens misverstand schijnt te bestaan.

Het type.

Wat bedoelen we eigenlijk als we spreken van die geit heeft een zeer goed type, of, het type is maar matig en voldoet maar krap aan de normen die hiervoor gesteld zijn. We zullen trachten aan de hand van enige voorbeelden duidelijk te maken wat bedoeld wordt met type.

Wanneer een groep fokkers bezig is een bepaald ras te creëren, dan worden bepaalde richtlijnen gesteld aan welke vorm het dier moet voldoen. Aan de hand van deze richtlijnen worden dan ouderdieren uitgezocht die het meest aan de gewenste eigenschappen voldoen, en wanneer dit oordeelkundig gebeurd zal na verloop van enige jaren de nakomelingschap uniformer worden voor het gewenste type. Door steeds selectie toe te passen heeft men na een aantal jaren een diergroep gefokt die al behoorlijk aan het gestelde type wat men voor ogen had beantwoord, en dit type goed doorgeeft aan de nakomelingschap. De gestelde raskenmerken komen al goed tot uiting. Juist deze raskenmerk, in dit geval het type, zijn het die de dieren onderscheiden van soortgenoten met een ander raskenmerk, type. Met type wordt bedoeld de vorm, het model, ofwel de omlijning van het dier. Enkele voorbeelden.

Als voorbeeld nemen we hoenders.

Wanneer we een witte leghorn zien, en een witte Orphington, en een witte Wijandotte, dan hebben ze alle drie dit gemeen dat ze wit van kleur zijn en dat het alle drie hoenders zijn. Toch kan iedere leek zien dat hier drie totaal verschillende hoenderrassen vertegenwoordigt zijn.

Men ziet dat iedere kip een ander model heeft. De leghorn is slanker en gerekter, de wijandotte is zwaarder en bolvormig, terwijl de Orphington weer zwaarder is dan de Wijandotte en dieper gesteld.

Dit verschil in bouw is het raskenmerk. Wanneer een Wijandotte of een Orphington rank en smal gebouwd zijn, dan is het juiste raskenmerk weg en zijn het zeer slechte vertegenwoordigsters van het ras waartoe ze behoren. Men spreekt dan van een zeer slecht type. Hoe beter het dier de vorm benaderd welke aan het ras is gesteld, zoveel te beter is het type.

Door pluimvee-keurmeesters wordt als eerste punt het type bekeken en als het type nog al veel afwijkt aan de gestelde eis zoals de standaard die aangeeft, dan krijgt dit dier een streep en komt niet voor bekroning in aanmerking.

Een ander voorbeeld.

We kennen in Nederland twee ruhderrassen die erg veel in type verschillen n.l. de Friese koeien en de M.R.IJ. koeien. De M.R.IJ. koeien zijn roodbont van kleur. Ook in Friesland heeft men van het Friese veeslag een stamboek voor roodbonte Friese koeien. Wanneer we nu een Friese roodbonte plaatsen naast een M.R.IJ. roodbonte, dan zal iedere leek kunnen zien aan de vorm van de twee dieren dat hier twee totaal verschillende rassen getoont worden. Dit is niet te zien aan de kleur, maar aan de omlijning van de dieren. Ze hebben een andere vorm, d.w.z. een ander type.

Nog een voorbeeld.

In de hondewereld vinden we een zeer grote verscheidenheid van type. In meerdere honderrassen komen gelijke kleuren voor o.a. zwart met bruine aftekening zoals de dobberman-pincher. Toch is voor een ieder duidelijk te zien, het rasverschil tussen een Rottweiler en een dobberman-pinscher, ze hebben een ander type.

Nog een enkel voorbeeld. De paarden.

Ir. R.G. Anema schreef in 1942 over het Groninger type;

"Het fokdoel van het Groninger type bestaat in;

Het voortbrengen van een solied, sterk, edel, krachtig gebouwd paard met best fundament en krachtige, vierkante, ruime gangen. Het fokdoel is in de eerste plaats gericht op grote geschiktheid voor werkzaamheden van het landbouwbedrijf.

En verder; Voor het Gelderse type wenst men een sierlijk gebouwd tuigpaard, met goed gevormde, lange hoog opgerichte hals en vierkante, hoge, krachtig vooruitgrijpende gangen. Men streeft ook hierbij naar een voldoende zwaar paard voor het landbouwbedrijf.

Hier weer twee verschillende types van eenzelfde diersoort.

De Groninger met een kortere zwaardere hals en de Gelderse met een langere slankere hals.

We zouden bij de geiten een vergelijking kunnen trekken met de aanduiding van het type van bovengenoemde paarderassen. Het verschil in type tussen de Ned. Toggenburger en de Ned. Witte geit. De Toggenburger met het gedrongener type met iets kortere stevige hals, en iets dieper in voorhand en middenhand, terwijl de Ned. Witte geit een gerekter bouw heeft met een langere slankere hals. Door inkruising van de Saanengeiten is de hogere stelling met het gerektere type ingebouwd in de Ned. Witte geit.

Ze zouden bij de geiten een vergelijking kunnen trekken met de aanduiding van het type van bovengenoemde paarderassen. Het verschil in type tussen de Ned. Toggenburger en de Ned. Witte geit. De Toggenburger met het gedrongener type met iets kortere stevige hals, en iets dieper in voorhand en middenhand, terwijl de Ned. Witte geit een gerekter bouw heeft met een langere slankere hals. Door inkruising van de Saanengeiten is de hogere stelling met het gerektere type ingebouwd in de Ned. Witte geit.

Bij de paarden, de hoenders en de honden en trouwend bij veel meer diersoorten is de kleur niet het juiste raskenmerk, maar het model, de vorm, het type. Zo is bij de Ned. Toggenburger wel een bepaalde kleur vereist, n.l. lichtbruin met witte aftekening, en bij de Ned. Witte geit de witte kleur, maar het type geeft het juiste raskenmerk aan. Wanneer een geit met een gerekte type, met een enigszins lange hals en iets ondieper in voorhand, en iets hoger gesteld een Toggenburger kleur heeft, dan is dit een geit van het type van de Ned. Witte geit en is geen Toggenburger. Omgekeerd is een witte geit van het Toggenburger type geen goede vertegenwoordigers ter van het witte Ned. ras. Nu stellen we voorop dat deze twee geiten heus wel heel beste geiten kunnen zijn, maar ze vertegenwoordigen niet het juiste ras, en dit nu is een zeer belangrijk punt.

Op de j.l. gehouden keurmeester-vergadering te s'Hertogenbosch van konijnen-keurmeesters werd een bepaald konijneras, (de sepia kleurslag) besproken. Dit ras was door de grote verschillen van inzicht bij de keurmeesters wat de kleur betreft in enkele jaren verdwenen. Het ras is er nu weer en we moeten oppassen dat het niet weer weggekeurd wordt, volgens keurmeester Joh. de Jager uit Langweer.

Toen de Toggenburgers nog alleen gefokt werden in Drente en de oude Drentse fokkers behoorlijk kenners waren van de raskenmerken die men aan het Toggenburger ras toekende, waren er niet veel moeilijkheden met de instandhouding van de juiste kenmerken voor dit ras.

Toen echter voor enige jaren terug de Toggenburgers in de andere Provincies hun intrede deden en nu in het gehele land gefokt worden waar men gewend was aan het type van de Ned. Witte geit, kwam het juiste type van de oorspronkelijke Drentse Toggenburger in het gedrang. In veel Provincies werd de Toggenburger gewoon bij de bonte landgeiten ingedeeld en er werd door meerderen alleen maar gelet op de fraaie kleur. Het type werd verwaarloosd, terwijl alles wat een bruine kleur had met witte aftekening nog als Toggenburger gerekend werd, stekelharigen ook. Op de laatst gehouden Nationale keuring in de veemarkhallen in Utrecht waren we erg teleurgesteld over de kleur en type van de Toggenburgers en we hebben dan ook gezegd dat men ook wat de kleur betreft op zijn hoede moest zijn om de ~~Toggenburgers niet~~ Toggenburgers niet te laten afzakken tot onbeduidende geiten.

Nu weten we wel dat een modegril en onwetendheid in deze een rol spelen, maar we zouden toch vooral de Drentse fokkers van de Toggenburgers op het hart willen binden om het fraaie Drentse Toggenburger ras naar de oorspronkelijke vastgestelde standaard te fokken en scherp te selecteren bij de bokmoeders, en bij keuringen en inschrijvingen in het stamboek scherp te letten op het juiste type en de juiste kleur. We menen dat hierdoor het bestaan van de fraaie Drentse Toggenburgers verzekerd is. Laat alle fokkers van Toggenburgers hieraan meewerken. Wil men een modificatie maken van de Toggenburgers, best, maar laat men dan een landelijk stamboek oprichten voor bonte geiten waarin ook de afwijkende Toggenburgers een plaats kunnen vinden.

Nog een enkel woord over adel.

Wat wordt bedoeld als we zeggen dat een dier veel adel vertoont?

Met adel wordt bedoeld, de verschijning van het dier als geheel, en veel gratie en elegance uitstraalt, en een fijn besneden kop met vriendelijke intelligente ooguitdrukking. Dit heeft met bouw en type niets te maken. Wanneer op een Provinciale keuring een geit kampioen wordt die hangende oren heeft en dom uit de ogen kijkt, dan is dit wel een zeer beste geit wat bouw betreft, maar heeft totaal geen adel. Omgekeerd kan een geit die iets beervoetig is toch wel veel adel vertonen in haar verschijning. Kortom, met adel wordt bedoeld wat men in de volksmond zou noemen, een voornaam uiterlijk.

Met deze uiteenzetting over de Ned.Toggenburger hopen we de fokkers van dit fraaie Nederlandse geiteras aan het nadenken te hebben gezet omtrent type en kleur.

Met enige richtlijnen hebben we geprobeerd om aan te tonen hoe het ras te behouden en te vervolmaken, en we waken de Drentse fokkers in het bijzonder op om de fraaie Toggenburgers die in Drente hun bakermat hebben voor het fraaie Drentse landschap als een passende stoffering te behouden.

Steenwijk

J.W.Wesselson

Juni 1974